

Gesjouw met Slevrouw

Dat hadden de paters franciscanen van Maastricht, de Minderbroeders, de 'broen paoters', nooit gedacht, dat er met hun Mariabeeld zoveel gesleept en gesjouwd zou worden! Nee, toen de edelman Nicolaus van Harlaer, die op latere leeftijd bij hen intrad, hen omstreeks 1470 een mooi Mariabeeld schonk, dachten zij dat dat beeld er wel voor altijd en eeuwig zou blijven staan. Ze richtten er in hun levensgrote kloosterkerk aan de Sint-Pieterstraat een schitterende kapel voor in, en de devotie nam een grote vlucht. Het volk kwam van heinde er verre. Maar voor het beeld was dat pas de eerste standplaats. Er zouden er nog vele volgen.

Het Mariabeeld van de Franciscanen kwam in het middelpunt te staan van een vurige verering. Er vonden regelmatig gebedsverhoringen en wonderbaarlijke genezingen plaats, waardoor de volksdevotie sterk werd aangewakkerd. De bloeiperiode van de verering was de Spaanse periode, tussen de inname van de stad in 1579 door de Spanjaarden van koning Filips II en de inname van de stad door de Staten Generaal van boven de grote rivieren. Wonderbaarlijke genezingen deden de bedevaartgangers in groten getale komen. Vooral de processie op Paasmaandag kende een eclatant succes, het was een waar massa-gebeuren: alle leden van de magistratuur liepen mee, ieder met een toorts in de hand. Ook de meesters van de ambachten waren uitgenodigd. In 1608 telde men bij die gelegenheid 6.000 mannelijke pelgrims (vrouwen en kinderen werden niet meegeteld), in 1611 werd het aantal zelfs op 19 à 20.000 geschat. Deze processie werd de voorloper van de heden nog altijd bestaande bidweg.

Alles ging goed, tot 1632, toen Frederik Hendrik voor de Hollandse Staten Generaal de stad Maastricht veroverde. Voortaan zouden katholiek en protestant moeten samenleven, en dat leidde bij velen tot onbegrip. Er werd gepraat, er deden verhaaltjes de ronde, er zou een complot geweest zijn om de stad terug in de handen van de Spanjaarden te spelen. En wie zou daar wel achterzitten? De jezuiteten natuurlijk! En ook de franciscanen, want die hadden iets met Maria. Dit zou de geschiedenis ingaan als het zogenaamde "verraad van Maastricht" van 1638. Pater Vink en de zijnen zouden gespioneerd hebben voor de Spanjaarden. Ze werden gearresteerd, gemarteld en onthoofd, en hun hoofden op vijf staken geplant op het bastion dat sindsdien "de Vief Köp" heet. De kloostergebouwen van de franciscanen werden in beslag genomen, en de paters uit de stad verbannen.

En wat namen ze mee? Het meest kostbare natuurlijk: hun archief, én het miraculeuze beeld van Maria. Het archief is onderweg spoorloos kwijtgeraakt, het Mariabeeld gelukkig niet.

In 1639 wordt het Mariabeeld van de Franciscanen ondergebracht bij de zusters Annunciaten in Wyck (tweede standplaats). Maar daar werd het niet openbaar vereerd, want je weet maar nooit met al die calvinisten in de stad! Alleen de zusters, die mochten wél bij het beeld komen bidden.

Maar na anderhalf jaar al, werd het beeld van Onze Lieve Vrouw verplaatst, en wel naar het klooster Slavante op de Sint-Pietersberg, bij de franciscanen zelf (derde standplaats). Iedere dag kwam een leeuwerik bij het venster van de kapel zijn liedje zingen. Maar ook op de Pietersberg vertrouwden de franciscanen de situatie niet, hoewel gelegen in het

prinsbisdom Luik. Te dicht bij Maastricht, en het zou niet de eerste keer zijn dat de Hollanders de soevereiniteit van Luik zouden schenden.

Daarna werd het beeld verborgen bij een burger van Visé, Thomas Libot, die het op Slavante met zijn boot kwam afhalen (vierde standplaats). De vrouw van Libot die al lange tijd gekweld werd door koorts, was onmiddellijk genezen.

Maar ook in Visé, bij die particulier, bleef het beeld niet lang. De franciscanen hadden het liever in een eigen klooster. Dus ging het naar het klooster van de Minderbroeders in Tongeren, waar het vanaf 1646 ter openbare verering werd opgesteld (vijfde standplaats). Een doodgeboren kindje, dat op het Maria-altaar was neergelegd, kwam na zes dagen tot leven ... om overigens onmiddellijk daarna te sterven. Maar het was wél een wonder...

Tijdens het zogenaamde "Frans Intermezzo" van 1673 tot 1678, toen de Zonnekoning Lodewijk XIV de stad Maastricht regeerde, kon het beeld weer terugkeren naar eigen haar stad, en werd het in 1675- met toestemming van het kapittel van Sint-Servaas - geplaatst in de (nu niet meer bestaande) Sint-Jacobskapel (op de hoek van het Vrijthof en de Bredestraat), die als parochiekerk diende voor de onteigende Sint-Jan (zesde standplaats).

Na de Vrede van Nijmegen, in 1678, kregen de Franciscanen nog enige tijd de beschikking over een gedeelte over hun oude kloostergebouwen aan de Pieterstraat, waar een noodkapel werd ingericht (zevende standplaats).

In 1700 bouwden de franciscanen hun nieuwe klooster op de Kaekeberg, sindsdien de Minderbroedersberg geheten. En daar ging dan ook het Mariabeeld naar toe. Daar stond het als centrale blikvanger, midden in een groot retabel boven het hoofdaltaar, van 1700 tot de Franse tijd, 1796 (achtste standplaats).

Is het u opgevallen? Ik spreek nog altijd over het Mariabeeld van de Minderbroeders, en nog steeds niet over de Sterre der Zee.

Inderdaad, want pas wanneer het beeld op de Minderbroedersberg staat, krijgt het de benaming 'Sterre der Zee' (stella maris). Het zou zijn geweest ter herinnering aan een wonder dat in 1684 plaatsgehad zou hebben: een edelman was op zee in een storm terecht gekomen, riep toen Maria aan, en beloofde bij veilige thuiskomst een altaar te bouwen voor het Mariabeeld van de franciscanen van Maastricht. Toen hij de storm overleefd had, en behouden thuisgekomen was, kwam hij zijn belofte na, en schonk hij de minderbroeders een mooi altaar. Sindsdien heet het beeld dan ook de 'Sterre der Zee'.

Uit het einde van de 17^e eeuw dateren ook de eerste vermeldingen van Maria als patrones van de stad Maastricht. Maar daarover zijn wij nog altijd in discussie met die van de Sint Servaas, die menen dat Servaas de stadspatroon is, terwijl iedereen in Maastricht heel goed weet dat Maria de stadspatrones is.

En toen kwam de Franse Tijd. Op 4 november 1794 werd de vesting Maastricht veroverd door de Franse generaal Kléber, en werden door de toenmalige Franse overheid alle kerkelijke instellingen en kloosters opgeheven, en hun goederen in beslag genomen. De kerk op de Minderbroedersberg met heel het interieur, inclusief de beelden en dus ook het beeld van de Sterre der Zee, waren vanaf dat moment eigendom van de Franse staat. Enkele heren van de Broederschap van Onze Lieve Vrouw hebben toen, samen met de franciscaan pater Windels, in de nacht van 2 op 3 december 1796, het beeld uit de kerk gestolen, en bij één van de broedermeesters thuis verstopt.

Zo bleef de Sterre der Zee van 1796 tot 1801 in het huis van Petrus Jeukens, in diens huis

genaamd "Den Heiligen Geest", Maastrichter Brugstraat nr. 6 (negende standplaats).

Maar in oktober 1797 had commissaris Monachon bij geruchte vernomen dat het beeld van de Sterre der Zee bij een particulier opgesteld stond, en had hij commissaris van politie Van Caubergh er op af gestuurd, om het in beslag te nemen. Maar Van Caubergh was een echte Maastrichtenaar, getrouwd met een Maastrichts meisje. Dat verklaart waarom hij zijn baas Monachon berichtte dat hij grondig onderzoek had gedaan, maar niets had aangetroffen. U hebt het al begrepen: heel Maastricht wist waar het beeld stond, alleen de Franse commissaris niet.

Daarna werd het beeld van de Sterre der Zee ondergebracht bij Joannes Henricus Hermans op de Tongersestraat nr. 64, een huis met een ingang via de Abtstraat. Het poortje is nog altijd herkenbaar in het metselwerk. De Maastrichtenaren gingen dus achterlangs, via de Abtstraat, het huis binnen waar het beeld stond opgesteld (tiende standplaats)

Uiteindelijk, op 29 maart 1804, 's avonds om 10 uur, werd het met toestemming van mgr. Joannes Evangelist Zaepffel, bisschop van Luik, overgedragen aan pastoor H.L. Partouns van de Nicolaaskerk, de parochiekerk die vroeger naast de Onze Lieve Vrouw lag. Het beeld werd daar opgesteld in een zijbeuk van de kerk (elfde standsplaats)

Pastoor Partouns en het kerkbestuur namen het beeld in eigendom over, echter onder de uitdrukkelijke ontbindende voorwaarde dat het teruggegeven zou worden aan de franciscanen, zodra dezen weer een klooster in Maastricht zouden vestigen. De acte werd in tweevoud opgemaakt (dit moet u even onthouden).

Uiteindelijk verhuisde het beeld in 1837, mét heel de parochie, naar de Onze Lieve Vrouwekerk, toen deze door het Ministerie van Oorlog aan het kerkbestuur was teruggegeven, nadat het sinds de Franse tijd 40 jaar lang militaire smederij en paardestal was geweest! (twaalfde standplaats) De Sint-Nicolaaskerk kon toen worden afgebroken.

Maar in 1853 vestigden de franciscanen zich opnieuw in de stad Maastricht, en in 1859 werden hun kerk en klooster aan de Tongersestraat ingezegend. De franciscanen vonden het nu tijd om hun beeld van de Sterre der Zee terug te eisen. Hun gardiaan, Theodorus Peters, deed in de jaren 1864-1865 verwoede en herhaalde pogingen bij pastoor Raetsen van de Onze Lieve Vrouw, om het beeld weer terug te krijgen, conform de voorwaarden vastgelegd in de overeenkomst van 1804. De franciscanen konden in hun archief echter niet meer het originele exemplaar van de acte terugvinden, en pastoor en kerkbestuur hielden zich van de domme, want de acte van overdracht, met bijbehorende voorwaarden, is wel degelijk bewaard gebleven in het parochiearchief (tot op de dag van vandaag). De franciscanen gingen hogerop, maar bisschop Paredis wenste geen conflicten in zijn bisdom – het waren de jaren van het herstel van de katholieke hiërarchie in Nederland, en dat veroorzaakte al genoeg rellen met onze protestantse medebroeders –, en de bisschop verzocht de paters in krasse bewoordingen de zaak te laten rusten. En zo komt het dat het beeld van Onze Lieve Vrouw "Sterre der Zee" nog altijd in de Onze Lieve Vrouwekerk van Maastricht staat.

Nog één keer zou er met het beeld gesjouwd worden. In de 19e eeuw stond de Sterre der Zee opgesteld achter in de kerk, in het noordertransept, op de plaats van het huidige Sint-Jozefaltaar. In 1903, in het kader van de grote restauratie van de kerk die toen plaats vond onder leiding van Pierre Cuypers, werd het geplaatst in de Mérode-kapel, de toenmalige doopkapel, waar het nu nog altijd staat (dertienste standplaats). De muur werd doorgebroken, en het beeld is nu vanaf het plein te zien. De bougies ook.

Sinds 1903 is er niet meer met het beeld gesjouwd.

Behalve ... door vader-bisschop, mgr. Lemmens, die van 1950 tot 1954 met de Sterre der Zee door alle dekenaten, kloosters en parochies van het bisdom sjouwde. De mensen praten er nóg over. Vader-bisschop bracht het beeld wél altijd netjes terug naar de Slevrouwe, en daar staat het dus, en zal het voor altijd blijven staan. Hopen dat de geschiedenis zich nu eens niét herhaalt